

adat 2 388 909 lakos, az 1940. évi 2 612 102. *Uo.*, 65–66. o. Kertész, *i. m.*, 207. oldalán azt írja, hogy 43 492 km²-t csatoltak vissza Magyarországhoz 2,6 millió lakossal.

82. Ernő László: „Hungary's Jewry: A Demographic Overview, 1918–1945.” In: *HJS*, 2:165., 169. o.

83. A hadsereg Gömbös kormányzata idején kezdett beavatkozni hagyományosan polgári ügyekbe. A katonák olyan erőszakosak voltak, hogy Teleki lemondással fenyegetőzött, ha nem fékezik meg őket. 1940. szeptember 1-jén levelet írt Horthy-nak, és ebben számolt be parázs vitájáról Werthtel. A levélhez terjedelmes előterjesztést csatolt, amelyben tételesen felsorolta, miben mutatkozik a hadsereg növekvő befolyása a polgári kormányzaton belül. *Horthy Miklós titkos iratai*, 233–252. o.

84. Teleki Hlatkyt, Bihar vármegye rendőrfőkapitányát bízta meg a polgári igazgatás irányításával. Amíg a rendkívüli állapot érvényben volt, addig nem tartottak választásokat, de Észak-Erdély 63 helyet kapott a képviselőházban és megfelelő számú mandátumot a felsőházban. A románok részére tartalékolnak 12-t, hogy akkor töltsék be, ha Románia ugyanennyi képviselői helyhez juttatja a területén élő magyar kisebbséget. Kineveztek tehát 51 képviselőt, közülük 3 német volt, a többi magyar. Zömük a MÉP Teleki vezette frakciójához tartozott. C. A. Macartney, 1:430. Névso-
rukat közli *Magyarország úszti cím- és névtára*, 18–19. o.

85. *The Ciano Diaries*. 294. és 302. o. A románokkal való bánásmódot Észak-Erdély megszállása idején és a Horthy-korszakban részletesen tárgyalja a Tribunalul Poporului, Cluj: *Complectul de judecată. Hotărîrea no. 1, Ședința Publică din 13 Martie 1946.* (Ítélet. 1. számú határozat. 1946. március 13-i nyilvános tárgyalás) 59. o. A népbíróság háborús bűnök miatt 63 személyre mondott ki ítéletet. Vö. *Horthysta atrocitások Erdély északi részében (1940. szeptember–1944. október)*. h. n., é. n. L. még: *The Horthyist-Fascist Terror in Northwestern Romania, September 1940–October 1944*. Szerk.: Fătu, Mihai–Mușat, Mircea. Meridiane, Bukarest, 1986.

86. Az erdélyi zsidóság eredetét és történetét tömören összefoglalja és külön kitér Kolozs megyére Carmilly-Weinberger Mózes: „Zsidók Erdélyben.” In: *A kolozsvári zsidóság emlékkönyve*. Szerk.: Mózes Carmilly-Weinberger. A szerkesztő kiadásában, New York, 1970, 7–28. o., valamint 263–268. o.

87. László, *i. m.*, 165–167. o. Erdély főbb hitközségeit tekinti át Szabó Imre: *Erdély zsidói*. Kadima-kiadás, Kolozsvár, 1938. Lásd még Carmilly-Weinberger, *i. m.*, 31–78. o.

88. László, *i. m.*, 171. o.

89. A kolozsvári zsidók demográfiai statisztikáját lásd „Statisztikai adatok Kolozsvár zsidóságáról az 1919–1936-os években.” In: *A kolozsvári zsidóság emlékkönyve*. 105–113. o.

90. László, *i. m.*, 173. o. Lásd még: Gaál György: „Az erdélyi zsidóság az első világháborút követő időszakban.” *Korunk*, Kolozsvár, 3, no. 2/8 (1991. augusztus): 1029–34. o.

91. M. E. átirat és a kolozsvári rendőrkapitányság jelentése Marton Ernő memorandumáról, 1941. szeptember 26.–1941. október 29. OL, K149-BM.Res. PTI-től átvett i. 651/2. 1941-6-15 091.

92. „Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség.” In: *A kolozsvári zsidóság emlékkönyve*. 134–137. o.

93. A zsidó származású kommunisták közül említsük meg Breiner Béla, Jakab Sándor és Kohn Hillel nevét. Amikor Erdély északi részét visszacsatolták Magyarországhoz, a kommunisták helyzete sokkal rosszabbra fordult, 1940-ben sok százat lefogtak, és Kistarcsára vagy Garanyba internáltak. 1941-ben tömegperbe fogták egy